

EDUSKUNNAN
HALLINTOVALIOKUNTA

Helsingissä

26 päivänä marraskuuta 1993

Lausunto n:o 6

Sivistysvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 28 päivänä syyskuuta 1993 hallituksen esityksen n:o 151 laiksi eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1994 rahoitusta koskevista järjestelyistä sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sivistysvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina vanhempi hallitussihteeri Matti Lahinen, ylitarkastaja Matti Väisänen ja kulttuuri-asiainneuvos Anneli Äyräs opetusministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Pekka Järvinen sosiaali- ja terveysministeriöstä, neuvotteleva virkamies Arto Luhtala ja ylitarkastaja Rainer Alanen sisäasiainministeriöstä, budjettisihteeri Pentti Puoskari ja neuvotteleva virkamies Raija Koskinen valtiovarainministeriöstä, ylitarkastaja Tuija Leminen työministeriöstä, kehittämisspäälikkö Aino-Elina Mäkimattila Suomen Kuntaliitosta, tutkimuspäälikkö Pekka Hemmilä kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta, lakimies Markku Lemmety Akavasta, osastopäällikkö Maija Anttila Terveyden- ja sosiaalihuoltoalan ammattijärjestöstä edustaen Toimihenkilöiden neuvottelujärjestöä, neuvottelupäällikkö Esko T. Aro Kuntien teknillisten keskusliitosta edustaen Kuntien tekniikan ja peruspalvelujen neuvottelujärjestöä, yhteiskuntas sihteeri Markku Jalonen Kunnallisvirkamiesliitosta edustaen Kunta-alan unionia, talousarviopäällikkö Lauri Manninen Helsingin kaupungista, sosiaali- ja terveysjohtaja Pekka Wirta, talousjohtaja Ulla Juurola ja rehtori Urho Enlund Lahden kaupungista, kunnanjohtaja Pekka Lindholm Perhon kunnasta, taloussuunnittelusihteeri Esa Mäkinen Kittilän kunnasta ja kunnanjohtaja Jari Horttanainen Tuupovaaran kunnasta.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1994 rahoitusta koskevista järjestelyistä. Lain perus-

teella peruskouluja, lukioita, ammatillisia oppilaitoksia, musiikkioppilaitoksia, kansalaisopistoja, kansanopistoja, opintokeskuksia, liikunnan koulutuskeskuksia, kirjastoja, museota, teattereita ja orkestereita varten vuonna 1994 myönnettävien valtionosuuksien ja kotikuntaosuuksien laskennalliset perusteet määrättäisiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetusta laista, valtionosuutta saavista kansanopistoista annetusta laista, opintokeskuslaista sekä valtionosuutta saavista liikunnan koulutuskeskuksista annetusta laista poikkeavalla tavalla.

Esityksen mukaan vuoden 1994 valtionosuiden laskennallisina perusteina käytettävien yksikköhintojen keskimääräiset markkamäärät ja yksikköhinnat vahvistettaisiin keskimäärin 11 prosenttia alemmiksi kuin mitä ne muutoin olisivat edellä mainittujen lakien mukaan. Kuntien ja yksityisten yhteisöjen opetus- ja kulttuuritointa varten saamat valtionosuudet vähenisivät kuluvaan vuoteen verrattuna noin 1 126 miljoonaa markkaa.

Valiokunnan kannanotot

Julkisen talouden asema pysyy laman johdosta heikkona myös vuonna 1994. Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksien alentaminen on osa kokonaisuutta, jonka tavoitteena on säästöjen aikaansaaminen julkisessa taloudessa. Vähennyksistä, jotka hallituksen esityksissä ehdotetaan tehtäväksi kuntien yleiseen valtionosuuteen ja opetusministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön tehtäväkohtaisiin käyttötalousvaltionosuuksiin, 502 miljoonaa markkaa perustuu palvelumaksuihin liittyvään säästөлvoitteeseen, 1 690 miljoonaa markkaa valtioneuvoston 4 päivänä maaliskuuta 1993 päättämien vuosia 1994 ja 1995 koskevien meno- ja henkilökehysten edellyttämään henkilöstömenovähennykseen, 2 260 miljoonaa markkaa perhetukiuudistuksesta aiheutuvaan kuntien verotulojen lisäykseen ja 750 miljoonaa markkaa

valtioneuvoston 31 päivänä maaliskuuta 1993 päättämän kannanoton mukaiseen indeksikorotuksen jäädytystä vastaavaan valtionosuuksien vähennykseen. Lisäksi valtionosuuksia ehdotetaan vähennettäväksi 70 miljoonaa markkaa sen johdosta, että kansaneläkkeiden lisäosamenosta johtuva kuntien rahoitusosuus pienenee kuntien äyrimäärän supistumisen johdosta. Valtionosuudet vähenevät hallituksen esityksissä ehdotetun kokonaisuuden perusteella voimassa olevan lainsäädännön mukaisista valtionosuuksista yhteensä 5 272 miljoonaa markkaa.

Vähennys ehdotetaan hallituksen esityksissä tehtäväksi niin, että kuntien yleisen valtionosuuden vähennys on 559 miljoonaa markkaa, opetusministeriön hallinnonalan valtionosuuksien vähennys 971 miljoonaa markkaa ja sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan valtionosuuksien vähennys 3 742 miljoonaa markkaa.

Valtionosuuksien vähennykset, jotka muodostavat kokonaisuuden, ehdotetaan tehtäväksi teknisesti erillisinä erinä siten, että valtionosuusjärjestelmä sekä valtion ja kuntien välinen kustannusten jako pysyisivät mahdollisimman selkeinä ja että valtionosuuksien vähennykset kohdistuisivat tasapuolisesti erityyppisiin kuntiin.

Valiokunta toteaa, että käyttökustannusten valtionosuudet eivät ole enää vuoden 1993 alusta voimaan tulleen valtionosuusuudistuksen jälkeen käyttötarkoitussidonnaisia. Valtionosuuksien alentaminen merkitsee yleistä kuntien tulojen vähenemistä tältä osin. Sanottu ei tarkoita luonnollisesti sitä, että kuntasektorin sisällä määrärahoja olisi vastaavasti alennettava toimialoittain valtionosuusleikkauksien suhteessa. Valtionosuuksien leikkaaminen on epätydyttävä ratkaisu. Siihen on kuitenkin olevissa oloissa välttämätöntä sopeutua. Samalla tulisi kaikkien niiden tahojen, joiden toimenpiteillä on vaikutusta kuntien talouteen, toimia käytettävissä olevilla keinoilla samansuuntaisesti siten, että voitaisiin mahdollisimman vähin haitallisina seurauksina selviytyä laman vaikutuksista.

Valtionosuuksien alentamisen tosiasialliset vaikutukset ovat riippuvaisia palvelut järjestä-

vien kuntien toimenpiteistä. Kunnat voivat kohdentaa valtionosuuksien vähennykset haluamalla tavalla eri hallinnonaloille ja toisaalta kunnilla on monissa tapauksissa mahdollisuuksia kehittää toimintatapoja siten, että kustannuksia voidaan alentaa palveluista tinkimättä. Saatujen tietojen mukaan osassa kuntia jouduttaneen kuitenkin palvelutasoa alentamaan, mikäli lakiehdotusten mukaiset leikkaukset toteutuvat täysimääräisinä vuonna 1994.

Saadun selvityksen perusteella kuntasektorilla on 25.11.1993 syntynyt tulopoliittinen neuvottelutulos. Neuvottelutuloksen hyväksyminen alistetaan järjestöjen asianmukaisten toimielinten ratkaistavaksi. Mikäli neuvottelutuloksen perusteella syntyy sopimus, valtionosuuksien leikkaamisesta luovutaan 1,3 miljardilla markalla siten, että summa koostuu kansaneläkkeiden lisäosamenojen 70 miljoonasta markasta ja henkilöstömenojen osalta 1 230 miljoonasta markasta. Leikkausten alentaminen toteutetaan samalla tavalla sektoreittain kuin vähennykset hallituksen esityksissä on alun perin ehdotettu tehtäväksi. Valtionosuuksien leikkaukset pienenevät siten 24,65 prosentilla.

Esitys liittyy hallituksen esitykseen laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 168) sekä hallituksen esitykseen laiksi eräistä poikkeuksista kuntien valtionosuuslain 8 §:n säännöksiin vuonna 1994 (HE 158). Esitykset muodostavat kokonaisuuden, minkä vuoksi ne on tarkoitettu käsiteltäväksi yhdessä.

Esitys liittyy vuoden 1994 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta esittää kunnioittavasti,

että sivistysvaliokunta mietintöönsä laatiessaan ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Väistö, varapuheenjohtaja Varpasuo, jäsenet R. Aho, Enestam, Järvilahti, Korva, Laakkonen, Metsä-

mäki, Pulliainen, Saario, Urpilainen ja Vähänäkki sekä varajäsenet Ihamäki, Muttilainen, Rask ja Röntynen.

Eriävä mielipide

Hallituksen esitykset n:o 151 laiksi eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1994 rahoitusta koskevista järjestelyistä ja n:o 168 laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta liittyvät valtion vuoden 1994 talousarvion tasapainottamiseksi tehtyyn päätökseen kuntien valtionosuuksien leikkaamisesta yhteensä 5,2 miljardilla markalla.

Jo vuonna 1992 ja 1993 kunnissa on tehty henkilöstömenoissa ym. kulutusmenoissa säästöjä, jotka ylittävät valtioneuvoston kunnille asettamat tavoitteet. Hallituksen päätös uusista valtionosuusleikkauksista ylittää kuntien mahdollisuudet selviytyä vaadituista säästöistä ilman, että kansalaisten tasa-arvon ja yhteiskunnan toiminnan kannalta ensiarvoisen tärkeät peruspalvelut vaarantuisivat.

Valtionosuuksien leikkaus hallituksen esittämällä tavalla johtaa kunnallisveron korotukseen ja kuntien lisävelkaantumiseen palvelutarjonnan vähentämisen ja palvelumaksujen korotusten lisäksi. Kunnat joutuvat myös vähentämään henkilöstöään eikä irtisanomisiltakaan voida välttyä. Tämä lisää avointa työttömyyttä ja sen kustannuksia sekä kotitalouksille että kunnille ja valtiolle.

Valtionapuleikkaukset kohdistuvat kuntiin epäoikeudenmukaisesti. Kun kuntien maksutulojen lisäys ja perhetukiudistuksen kuntien verotuloja lisäävä vaikutus otetaan huomioon, on

valtionapuleikkausten vaikutus kantokyky-
luokittain seuraava:

1. —365 mk/as	6. —504 mk/as
2. —385 ”	7. —537 ”
3. —414 ”	8. —544 ”
4. —438 ”	9. —556 ”
5. —489 ”	10. —718 ”

Kuntien tarve arvioida menojaan ja tehostaa toimintaansa on tunnustettava. Säästötavoitteiden on kuitenkin oltava realistisia ja edellä mainitut vaikutukset huomioon ottavia ja niiden tulee kohdistua kuntiin tasapuolisesti. Säästötaavoitteissa on myös otettava huomioon jo toteutetut säästöt.

Kunnalliset henkilöstöjärjestöt vetosivat voimakkaasti hallitukseen sen puolesta, että hallitus olisi puolittanut suunnittelemansa valtionosuusleikkauksen. Jos valtionosuuksia vähennettäisiin esim. 2,6 miljardilla markalla, se voitaisiin tehdä joustavasti siten, että palveluvarustus voidaan säilyttää ja kunnalliset työpaikat turvata. Tässä tapauksessa oikeudenmukainen tapa luopua leikkauksista olisi ollut pienentää kuntien osuutta kansaneläkkeen lisäosamenoista. Hallitus ei kuitenkaan suostunut kuntajärjestöjen ehdotukseen.

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 1993

Kari Urpilainen
Raila Aho

Erkki Pulliainen
Maija Rask

Kyllikki Muttilainen

